

Nagrodą I stopnia została wyróżniona praca zbiorowa *Polska teologia narodu* wydana przez TN KUL (Lublin 1986) pod red. ks. prof. Czesława Stanisława Bartnika. Natomiast nagrodę III stopnia przyznano drowi Jerzemu Fladze za książkę *Działalność duszpasterska zakonów w drugiej połowie XVIII wieku* wydaną także przez TN KUL (Lublin 1986).

W ramach uroczystości przyznania nagrody dłuższe przemówienie wygłosił kierownik Instytutu, ks. prof. Stanisław Kowalczyk oraz ks. prof. Czesław S. Bartnik. Tekst obu przemówień zamieszczamy poniżej.

Redakcja

KS. STANISŁAW KOWALCZYK

NAGRODA IM. FRANCISZKA SKOWYRY ZA ROK AKADEM. 1986/87

Zanim przekazana zostanie nagroda tegoroczna, chciałbym pokrótce przypomnieć sylwetkę fundatora tej nagrody. Był nim mgr Franciszek Skowyra, pochodzący z okolic Tarnowa. Był absolwentem Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, następnie pełnił funkcję nauczyciela na Śląsku. W tym czasie był związany z ruchem ludowym zgrupowanym wokół Wincentego Witosa: działał w Stronnictwie Ludowym i Związku Młodzieży Wiejskiej. Po kampanii wrześniowej w r. 1939 był deportowany do ZSRR, gdzie następnie wstąpił do armii gen. Andersa. Był żołnierzem II Korpusu. Pozostał po wojnie na emigracji: najpierw w Wielkiej Brytanii, a następnie w USA. Tam aktywnie działał w różnych polonijnych stowarzyszeniach, m.in. w emigracyjnym Stronnictwie Ludowym. Żywo interesował się Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, w tym także Instytutem Polonijnym – dla którego ufundował specjalną nagrodę. Jest ona przyznawana od szeregu lat, m.in. za prace dyplomowe, z zakresu problematyki polonijnej, historycznej, narodowo-społecznej itp.

W bieżącym roku akademickim jury, złożone z prodziekanów wszystkich wydziałów KUL-u, dyrektora Biblioteki i kierownika Instytutu, przyznało nagrodę za dwie prace. Nagrodę I stopnia otrzymała praca zbiorowa pod redakcją ks. prof. dra hab. Czesława Bartnika *Polska Teologia Narodu*. Praca jest wydana przez Towarzystwo Naukowe KUL w r. 1986. Dlaczego właśnie ta praca jest nagradzana? Instytut Polonijny poszukuje tego wszystkiego, co łączy Emigrację i Polonię świata z krajem nad Wisłą. Takim pomostem w mikroskali są niewątpliwie rodziny, stąd wymiana korespondencji i wzajemne wizyty krewnych z kraju i ludzi osiedlonych poza krajem. Ale rodzina dziedziczy oraz kontynuuje wartości narodu, do którego przynależy. Dlatego właśnie naród, a więc polskość jest pomostem pomiędzy krajem a Polonią. Właściwe rozumienie narodu, jego istoty, walorów

duchowych, możliwości, historycznej ciągłości, jest niezmiernie ważne. Naród to duchowe korzenie każdego człowieka i duchowy fundament rodziny. Nagradzana praca pokazuje bogactwo idei narodu, zarazem zaś przestrzega przed fanatyzmem nacjonalistycznym czy pseudomistycyzmem. Walor pracy tkwi między innymi w jej realizmie, którego podstawy są dwojakie: naturalne i religijne.

Kategoria narodu wymaga teologicznej nad nią refleksji. Teologia narodu jest stara jak Biblia, w której Stary Testament ukazuje teologię narodu wybranego i jego religijno-zbawcze powołanie. Polski naród także ma prawo do swojej teologii narodu. Praca nagradzana wskazuje na ważne etapy formowania się polskiej teologii narodu: teologię charyzmatyczno-profetyczną ks. Piotra Skargi, "paschalną" teologię założycieli Zmartwychwstańców, literacko-egzystencjalną i moralizatorską poety Cypriana Norwida, teologię pastoralno-wychowawczą Prymasa kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz teologię pastoralno-historyczną Jana Pawła II. Praca *Polska Teologia Narodu* jest nie tylko znaczącym ważkim wkładem w rozwój nowej dyscypliny, ale właściwie zapoczątkowaniem naukowo-systematycznej refleksji teologicznej na temat polskiej teologii narodu. Ścisłej mówiąc, redaktor pracy – ks. prof. Czesław Bartnik łącznie z ks. prof. Ludwikiem A. Szafrzańskim – zainicjowali systematyczne badania nad polską teologią narodu. Współautorami pracy, obok wymienionych profesorów, są także: ks. Jan Tyrawa (obecnie już biskup), ks. Kazimierz Macheta, ks. Antoni Dunajski, ks. Mirosław Kowalczyk. Wszystkim szczerze gratuluję, na czele z Redaktorem tej pracy.

Jest to praca wartościowa zarówno w aspekcie poznawczo-naukowym jak egzystencjalno-społecznym. Mam nadzieję, że książka zintensyfikuje refleksję nad tym, co stanowi kwintesencję polskości: jej serce, odpowiedzialny rozum i wierną pamięć narodu. Książka nagradzana ukazuje wreszcie sens nadprzyrodzony i zbawczy uczestniczenia w życiu narodu. Rysuje więc, w oparciu o refleksje Wielkich Polaków, nasze powołanie do aktywnego kształtowania egzystencji polskiego narodu.

Drugą nagrodzoną pracą (nagroda III stopnia) jest rozprawa doktorska Jerzego Flagi, nosząca tytuł *Działalność duszpasterska zakonów w drugiej połowie XVIII wieku, 1767-1772*. Praca została wydana w r. 1986 przez Katolicki Uniwersytet Lubelski. Książka ujmuje zjawiska historyczne jako szeroki proces dziejowy, dlatego sięga do źródeł o charakterze masowym i dokonuje analizy socjologicznej opisywanych zjawisk. Przedmiotem pracy jest szeroko pojmowana aktywność pastoralna ówczesnych zakonów – w liczbie 29, choć stosunkowo najszerszej omawiana jest działalność księży jezuitów. Autor ukazuje różne sektory duszpasterskiej działalności zakonów, między innymi: misję ludową, katechezę, kaznodziejstwo, działalność rekatolizacyjną, sprawowanie świętych sakramentów.

Dlaczego właśnie ta książka jest także nagradzana? Instytut interesuje się problematyką historyczną, i to stanowi pierwszy powód. Tereny XVIII-wiecznej wschodniej Rzeczypospolitej dziś znajdują się już poza obszarem państwa polskiego. Polonia istnieje niemal we wszystkich krajach świata: na Północy i Południu, Zachodzie i Wschodzie.

Zapewne więc żyją potomkowie Polaków i na tych terenach, o których traktuje nagradzana rozprawa doktorska. To także uzasadnia decyzję jury w sprawie przyznania nagrody im. F. Skowry.

Obie prace nagradzane mają różny profil i nieco inną rangę, ale mają wspólny rys: mówią o naturalnym i religijnym sensie kategorii narodu, precyzując dokładniej: polskiego narodu.

KS. CZESŁAW S. BARTNIK

ŚWIATŁO NARODU OJCZYŹNIANEGO

Życie wielkich idei ludzkich jest dosyć paradoksalne. Istnieją w nas właściwie odwiecznie, a zarazem rodzą się w określonym czasie, wybuchają jak gwiazdy supernowe i podlegają kolejom historii. Tak jest i z ideą narodu, daną i zadaną. Idea ta w głębi żyje i funkcjonuje od tysiącleci, wbrew tym uczonym, którzy mówią, że jest to wytwór średniowieczny lub późnośredniowieczny, ale rozjaśnia się cała nagle raczej współcześnie. Przynajmniej tak jest w aspekcie religijnym i teologicznym. Staje się ona jednym z wielkich twórców świeckiej i religijnej świadomości Polaków, zwłaszcza świadomości zbiorowej, społecznej. Przy tym Polacy szczególnie chrystianizują ją, wiążą z Ewangelią i w narodzie, nie w państwie, widzą podstawę i drogę przyszłego życia społecznego, zarówno świeckiego, jak i eklezjalnego. Naród wydaje się bardzo ważnym podmiotem i czynnikiem wszelkich dziejów. Nadszedł więc czas, kairós, żeby się nim zająć specjalnie i od strony teologicznej. Stajemy wobec *mysterium gentis*. Dlatego ideę tę, ożywiającą ostatnio coraz bardziej zarówno u wielkich postaci, jak i w ludzie polskim oraz w świecie inteligenckim i robotniczym, przed 10 laty starała się ująć kierowana przeze mnie Katedra Teologii Historycznej na Wydziale Teologicznym KUL. Jedna z prac, *Polska teologia narodu* (TN KUL Lublin 1986), wzbudziła życzliwe zainteresowanie ze strony Instytutu Badań nad Polonią na czele z ks. Profesorem Stanisławem Kowalczykiem i – we współpracy z innymi uczonymi – została wyróżniona nagrodą naukową im. Franciszka Skowry. Wdzięczność nasza jest wyrażana nie zdawkowo, gdyż praca ta omal nie została odrzucona w kwalifikacji do druku przez Zarząd TN KUL jako "dziwoląg". "Cóż może mieć teologia do narodu, czy naród do teologii katolickiej? – padały głosy. Z pomocą pośpieszył biskup Piotr Hempterek, obecny Rektor KUL.

Istotnie, uważa się często, że nie należy mieszać Ewangelii do narodu i jego spraw. Ewangelia ma się rzekomo wiązać jedynie z jednostkami i "trochę" ze społeczeństwami. Tymczasem za archetypem Narodu Izraelskiego naród, każdy naród, okazuje się kategorią